

Parlement en Wetenschap

FACTSHEET GRONDOORZAKEN VAN MIGRATIE

Deze factsheet is tot stand gekomen in het kader van de samenwerking tussen de Tweede Kamer, de KNAW, NWO, NFU, VSNU, TNO en de jonge Akademie

9 oktober 2020

Prof. dr. Hein de Haas, International Migration Institute, Universiteit van Amsterdam.

Samenvatting

Fundamenteel onderzoek levert de volgende inzichten in de patronen, trends en determinanten van internationale migratie op:

- Arbeidsvraag en -werving in hoger en lager opgeleide sectoren in bestemmingslanden is de primaire drijvende kracht achter internationale migratie.
- Terwijl hoogontwikkelde samenlevingen onvermijdelijk veel migranten aantrekken, lijkt dit in het bijzonder te gelden voor open economieën en gedereguleerde arbeidsmarkten.
- Ontwikkeling van lage-inkomenslanden leidt tot een toename van binnenlandse en buitenlandse emigratie omdat het de aspiraties en mogelijkheden om te migreren verhoogt.
- Een hogere mate van gelijkheid, sociale zekerheid evenals goed publiek onderwijs en een goede gezondheidszorg in herkomstlanden heeft mogelijk een beperkt migratiedempend effect omdat minder mensen migratie als een sociaal verzekeringsmechanisme aanwenden.
- Vluchtelingenmigratie wordt gedreven door oorlog en onderdrukking. Circa 80 procent van de vluchtelingen blijft in herkomstregio's. Het aantal asielaanvragen in de EU fluctueert sterk, afhankelijk van conflictniveaus.
- Milieufactoren hebben voornamelijk een indirecte impact op migratie en het is onwaarschijnlijk dat klimaatverandering tot grootschalige internationale noord-zuid migratie zal leiden.
- Migratiebeleid dat onvoldoende rekening houdt met de oorzaken van migratie, met name arbeidsvraag, werkt irreguliere migratie en permanente vestiging in de hand.

Aan de ene kant toont fundamenteel wetenschappelijk onderzoek de onvermijdelijkheid van migratie aan. Aan de andere kant laat het zien dat overheden in bestemmings- en herkomstlanden migratie effectiever kunnen beïnvloeden als ze verder kijken dan migratiebeleid en aandacht schenken aan de wijze waarop economisch en arbeidsmarktbeleid, sociale voorzieningen en herverdelingspolitiek migratiepatronen op de lange termijn beïnvloeden.

Inleiding

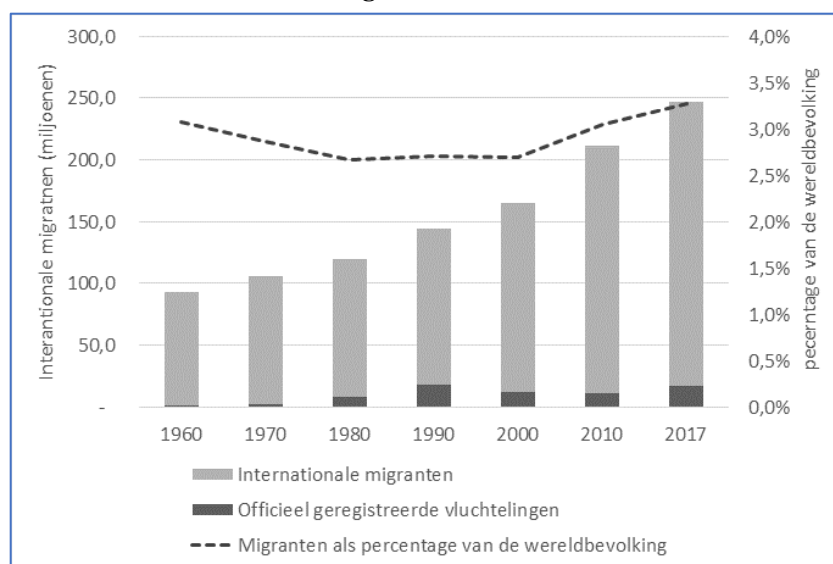
Deze factsheet geeft een overzicht van de laatste wetenschappelijke inzichten in de oorzaken van migratie. Op basis hiervan wordt een analyse gemaakt van de mogelijkheden van beleidsinterventies om migratie effectiever te beïnvloeden. De nadruk zal liggen op migratie binnen en naar Europa en Nederland, al wordt dit nadrukkelijk binnen een bredere mondiale context geplaatst.¹

Mondiale en Nederlandse migratietrends

Om de oorzaken van migratie adequaat in kaart te brengen, is het allereerst van belang een analyse te maken van de mondiale migratiedynamiek van de afgelopen decennia, aangezien veranderingen in migratiepatronen een gevolg zijn van fundamentele sociaaleconomische en demografische veranderingen. Het algehele niveau van de wereldmigratie is al decennialang vrij stabiel. Circa 3 procent

van de wereldbevolking is een internationale migrant, en dat percentage is sinds 1960 nauwelijks veranderd. Hoewel het absolute aantal migranten is toegenomen, is er nauwelijks sprake van een versnelling van de wereldmigratie.ⁱⁱ Cijfers uit eerdere decennia hebben waarschijnlijk migratieniveaus onderschat, onder meer door het niet meetellen van vluchtelingen. De belangrijkste verschuivingen in wereldmigratie hebben betrekking op de dominante geografische richting van internationale migratie, zoals het omvormen van West-Europa van het belangrijkste brongebied van wereldmigranten tot een van de belangrijkste bestemmingsregio's. Daarnaast zijn ook de olie-rijke Golfstaten opgekomen als een belangrijke nieuwe bestemmingsregio, met name voor arbeidsmigranten vanuit Zuid- en Zuidoost-Azië, Egypte en de Hoorn van Afrika.

Grafiek.1. Internationale migranten, 1960-2017ⁱⁱⁱ

Het aandeel niet-Europese immigranten in West-Europa is hierdoor significant toegenomen. Aanvankelijk was deze immigratie gedeeltelijk een resultaat van dekolonisatieprocessen, maar al snel brachten toenemende welvaart en arbeidstekorten de grootschalige werving van buitenlandse arbeidskrachten op gang.^{iv}

In het eerste decennium na de Tweede Wereldoorlog was Nederland nog voornamelijk een emigratieland, hoewel toen al veel 'Indische Nederlanders' en Molukkers naar Nederland kwamen. Sinds eind jaren vijftig, zestig is Nederland steeds meer een bestemmingsland geworden, aanvankelijk voor arbeidsmigranten uit Zuid-Europa. Vanaf eind jaren zestig meer werden steeds meer 'gastarbeiders' vanuit Turkije en Marokko geworven. De oliecrisis van 1973 en de daaropvolgende economische recessies en snel stijgende werkloosheid leidden tot een einde van de arbeidswerving door Nederland en andere West-Europese landen.^v

Toenemende immigratierestricties leidden niet tot de verwachte terugkeer van arbeidsmigranten, maar hadden het onvoorziene effect dat ze permanente vestiging juist stimuleerden.^{vi} Dit leidde tot grootschalige familiehereniging, die de bestendiging van migratie vanuit Turkije en Marokko gedurende de recessies in de jaren zeventig en tachtig grotendeels verklaart. Daarnaast bracht de onafhankelijkheid van Suriname in 1975, die vanuit de Nederlandse regering juist mede gemotiveerd was door de wens de

groeïende migratie van Surinaamse rijksgenoten af te knijpen, een omvangrijke migratiegolf naar Nederland op gang.^{vii}

De val van de Berlijnse Muur in 1989 en hernieuwde economische groei in West-Europa leidden vanaf de jaren negentig tot een heropleving van arbeidsmigratie naar West-Europa, ook naar Nederland. Een nieuwe trend was de toenemend arbeidsmigratie vanuit Oost-Europese landen als Polen, de Baltische republieken, Roemenië en Bulgarije. De toetreding van MOE-landen^{viii} in 2004 en 2007 tot de EU leidde tot een verdere toename van Oost-West-migratie. Door het wegvallen van migratiebeperkingen kreeg deze migratie een toenemend circulair karakter, omdat migranten vrij heen en weer kunnen reizen.^{ix}

Toenemende Oost-West-migratie leidde alleen niet tot de destijds verwachte afname van derdelandermigratie naar de EU. Een toenemende arbeidsvraag in sectoren als de landbouw, zorg en bouw zorgde in met name Zuid-Europese landen als Spanje en Italië voor toenemende migratie vanuit Noord- en West-Afrika en ook Latijns-Amerikaanse landen. Het invoeren van de Schengen-visumplicht in 1991-1992 door Spanje en Italië stimuleerde een toenemende permanente vestiging van migranten. Daarnaast gingen migranten toenemend gebruik maken van smokkelaars of keerden niet terug keren na het verstrijken van de visumduur ('overstaying').

De invoering van de visumplicht begin jaren negentig voor Noord-Afrikanen was daarom tevens het startschot voor de irreguliere bootmigratie over de Middellandse zee.^x De toenemende omvang van de ongedocumenteerde migrantenbevolking tussen 1990 en 2005 leidde tot een reeks legalisatierondes in Spanje en Italië. Vanaf 2008 leidde de economische recessie tot een sterke terugval van de arbeidsvraag en daarmee ook de immigratie. Terwijl Oost-Europeanen vaak (tijdelijk of definitief) terugkeerden, bleven de meeste derdelanders in Europa.

In recentere jaren is de migratie naar Europa en ook Nederland weer aangetrokken als gevolg van een hervatting van economische groei en een aanhoudende arbeidsvraag. Hierbij lijkt het aandeel van migranten uit niet-Europese herkomstlanden verder toegenomen. Een belangrijke verklaring hiervoor is het afnemende emigratiepotentieel van landen als Polen, Roemenië en Turkije als gevolg van sterke economische groei. Hierdoor komt een toenemend aantal migranten uit West-Afrika, Oekraïne en Rusland maar ook uit verder gelegen landen als Brazilië, de Filippijnen en Pakistan. Een steeds groter aandeel in deze immigratie hebben vrouwen die in zorgberoepen werken.^{xi}

Een derde trend is de sterke toename van immigratie van hoger opgeleiden. Deze immigratie wordt verder gestimuleerd door immigratiebeleid dat hoogopgeleide immigranten aantrekt. Behalve uit Europese landen komen zij in toenemende mate uit Aziatische landen als China en India. Daarnaast is er ook een sterke toename van immigratie van buitenlandse studenten. Europese landen, inclusief Nederland, voeren een beleid om deze studenten voor de nationale economie te behouden.^{xii}

Het is te vroeg om te speculeren over de gevolgen van de Brexit en de coronacrisis op de langetermijnmigratietrends. In het verlengde van de ervaringen met eerdere crises is al wel duidelijk dat de economische recessie zal leiden tot een sterke afname van de arbeidsvraag en daarmee ook van de immigratie, iets wat de meest recente cijfers ook suggereren.

Vluchtelingenmigratie

Anders dan arbeidsmigratie en studentenmigratie, en de daaraan gedeeltelijk gerelateerde familiemigratie, volgt de migratie van asielzoekers en vluchtelingen een geheel eigen dynamiek. Vluchtelingenmigratie verloopt volgens een veel schoksgewijzer patroon, waarbij sterke fluctuaties vooral worden verklaard door conflictniveaus in herkomstlanden, zoals de oorlogen van de jaren negentig in het voormalig Joegoslavië en de Hoorn van Afrika, de oorlogen in Afghanistan (sinds 2001) en Irak (sinds 2003) en de burgeroorlog in Syrië (sinds 2011).

Hoewel er in recente jaren een toename was van vluchtelingenmigratie (met name als gevolg van conflicten in Syrië en Venezuela), zijn er geen aanwijzingen voor een structurele toename van vluchtelingenmigratie op de langere termijn. Tussen 1951 en 2018 heeft het totale aantal vluchtelingen gefluctueerd op niveaus van tussen de 5 en 10 procent van alle internationale migranten.^{xiii}

De overgrote meerderheid van de slachtoffers van geweld en onderdrukking blijft in eigen land (*internally displaced persons* of IDP's) en van degenen die hun eigen land weten te ontvluchten verblijft ongeveer 80 procent in naburige landen. Ongeveer 85 procent van alle vluchtelingen verblijft in ontwikkelingslanden.^{xiv}

Door structurele afname van mondiale conflictniveaus komen vluchtelingen steeds vaker uit een beperkt aantal 'failed states' (zoals Afghanistan en Syrië) die in herhaalde cycli van geweld vervallen. Verbeterde infrastructuur, dalende reiskosten en toenemende welvaart hebben meer vluchtelingen in staat gesteld om verder gelegen landen te bereiken.^{xv} Mede hierdoor lijkt het aantal asielaanvragen in Europa op lange termijn een stijgende trend te vertonen, al heeft dat ook te maken met het uitbreken van conflicten in de relatieve nabijheid van Europa, met name Syrië.

Irreguliere migratie en mensensmokkel

Irreguliere migratie en mensensmokkel zijn een gevolg van een discrepantie tussen grensbeleid en de oorzaken van migratie. Dit is het meest evident bij de arbeidsmigratie van lager geschoolden die wordt aangestuurd door een arbeidsvraag in specifieke sectoren als de landbouw, de zorg, schoonmaak, horeca en andere vormen van dienstverlening. Deze arbeidsvraag wordt in de onderzoeksliteratuur omschreven als 'chronisch' omdat er in deze sectoren onvoldoende lokaal aanbod is vanwege vergrijzing, een sterk toegenomen opleidingsniveau en statusmotieven. Mede vanwege beperkte mogelijkheden en/of politieke wil om de tewerkstelling van ongedocumenteerde migranten daadwerkelijk aan te pakken is deze arbeidsvraag structureel gebleken.

Een andere bron van irreguliere migratie is asielmigratie. Het toenemend gebruik van irreguliere migratie en mensensmokkelaars door asielzoekers houdt rechtstreeks verband met het invoeren van visumplicht voor vrijwel alle niet-Westerse derdelanders in de jaren 90 en de daaraan gepaarde 'carrier sanctions' die moesten voorkomen dat mensen zonder geldige visa konden inreizen, waardoor asielzoekers niet meer op reguliere wijze konden inreizen en bijvoorbeeld op de luchthaven een asielverzoek konden indienen.

Onderzoek heeft nuances gezet bij het algemene beeld van smokkelaars als criminelen. Mensensmokkel is een direct gevolg van toenemende grenscontroles. Voor kwetsbare migranten en vluchtelingen zijn smokkelaars in de eerste plaats dienstverleners die hen helpen de andere kant van de grens te bereiken.^{xvi} Strengere grenscontroles hebben geleid tot het gebruik van langere en gevaarlijkere routes en een

verhoogde kans om te overlijden. Meer in het algemeen hebben complexe toelatingsprocedures het belang van tussenpersonen in het faciliteren van migratie doen toenemen.^{xvii}

Terwijl irreguliere migratie vanwege de daarmee gepaard gaande kwetsbaarheid en humanitaire problematiek terecht veel aandacht trekt, kan hierdoor wel een vertekend beeld ontstaan van de omvang van deze migratie. Verreweg de meeste migranten komen op legale wijze naar Europa (circa 2,5-3 miljoen per jaar). Naar schatting 9 op de 10 Afrikaanse migranten naar Europa beschikt over geldige verblijfspapieren.^{xviii}

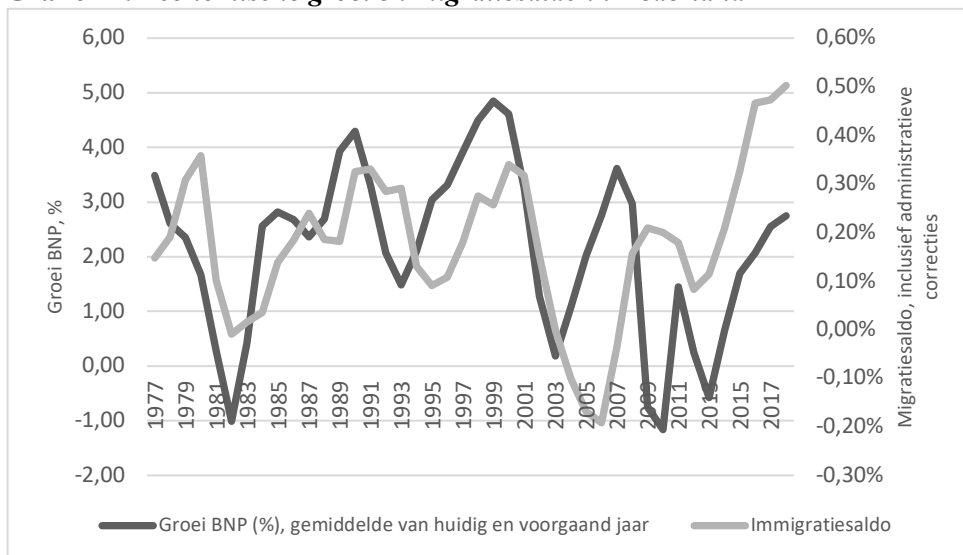
Oorzaken van migratie

De analyse van migratietrends bracht de belangrijkste *directe oorzaken* van migratie al aan het licht; oorzaken die vooral zijn gelegen in de structuur en ontwikkeling van de arbeidsvraag in bestemmingslanden en familiemigratie. Voor vluchtelingmigratie zijn vooral onderdrukking, vervolging en geweld in herkomstlanden de voornaamste determinanten van migratieniveaus.^{xix} *Indirecte oorzaken* van migratie zijn primair gerelateerd aan de wijze waarop het ontwikkelingsniveau en andere omstandigheden het emigratiepotentieel van herkomstlanden beïnvloedt. Tenslotte zijn er *migratiefaciliterende factoren*, zoals sociale netwerken met familie en vrienden, historisch-culturele banden en geografische nabijheid. Met de door sociale netwerken gefaciliteerde kettingmigratie van familieleden kunnen eenmaal op gang gebrachte migratieprocessen een vliegwielfunctie krijgen en daardoor vaak tot een notoir moeilijk door overheden te controleren proces worden.^{xx} Familiemigratie is een van de belangrijkste oorzaken van internationale migratie. In Nederland was 40 procent van de immigranten in 2016 een familiemigrant. Ten behoeve van de beknoptheid richt deze analyse zich verder op de directe en indirecte oorzaken van migratie.

Arbeidsvraag

Arbeidsvraag is de belangrijkste grondoorzaak van internationale migratie, zeker wanneer wij ons realiseren dat gezinsmigratie dikwijls het indirecte gevolg is van arbeidsmigratie. Actieve werving van arbeidskrachten heeft historisch vaak ten grondslag geleden aan omvangrijke migraties (zoals tussen Turkije en Marokko en West-Europa, en tussen Mexico en de VS) ook al hebben die later hun eigen dynamiek gekregen. Welvarende economieën hebben dan ook structureel hogere immigratieniveaus dan armere economieën. Er is dan ook sprake van een duidelijk lineair verband (zie grafiek).

Grafiek 2. Economische groei en migratiesaldo in Nederland^{xxi}

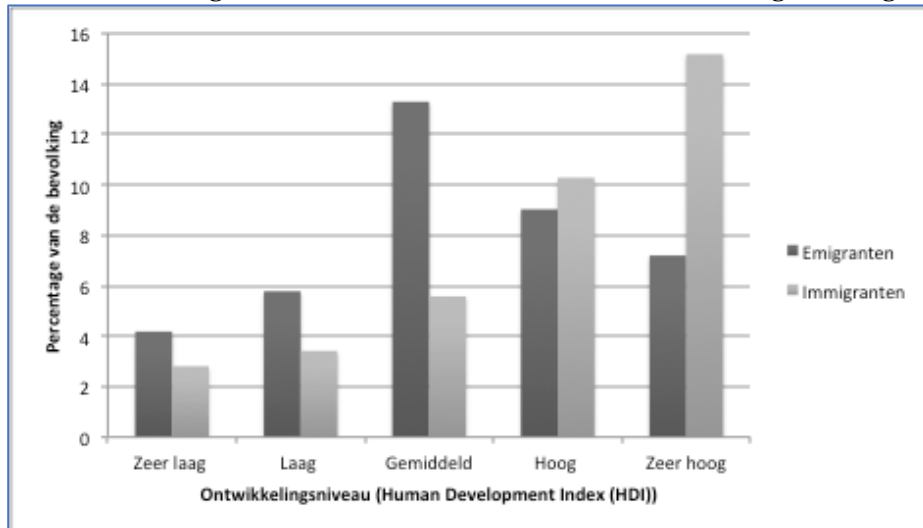
Daarnaast lijken open economieën en flexibele arbeidsmarkten (zoals in de VS, VK en ook Nederland) meer immigranten aan te trekken dan meer gesloten economieën en strakker gereguleerde arbeidsmarkten (zoals in Japan en Korea). Deregulering geeft meer slagkracht aan wervers en uitzendbureaus om zowel lager als hoger geschoold personeel te werven. Daarnaast bestaat er in veel landen met een zwakke verzorgingsstaat en relatief grote informele sectoren, zoals in Zuid-Europa, een hogere acceptatie en meer begrip voor de tewerkstelling van reguliere en irreguliere migranten in zorg- en huishoudelijke beroepen als ouderen-, kinder- en ziekenzorg.^{xxii}

De centrale rol van arbeidsvraag in het aansturen van migratie wordt ook duidelijk uit het zeer nauwe statistische verband tussen fluctuaties in immigratieniveaus en de economische conjunctuur.^{xxiii} Dit nauwe verband doet zich vooral voor onder liberale immigratieregimes waar migranten vrij in en uit kunnen reizen, waarbij meer migranten binnenkomen als de economie goed draait, en ze vaak weer teruggaan als ze hun baan kwijtraken.^{xxiv}

Ontwikkeling in herkomstlanden en de theorie van de 'migratietransitie'

In tegenstelling tot wat vaak wordt verondersteld leidt sociaaleconomische ontwikkeling aanvankelijk tot meer emigratie.^{xxv} Wanneer arme landen rijker worden gaan meer mensen migreren. Dat uit zich vooral in stijgende migratie vanuit plattelandsgebieden naar steden, maar ook in toenemende emigratie. Het verband tussen ontwikkelingsniveaus en emigratie is daarom niet-rechthoekig. Emigratie blijkt juist het sterkst vanuit middeninkomenslanden als Marokko, Turkije, Mexico en de Filippijnen.

Grafiek 3. De migratietransitie: het verband tussen ontwikkelings- en migratieniveaus^{xxvi}

Dit kromlijnige verband laat zich tamelijk eenvoudig uitleggen. In de eerste plaats gaat migratie gepaard met aanzienlijke kosten en risico's. Hierdoor is migratie veelal niet weggelegd voor de allerarmsten. Naast deze zogeheten *migratiecapaciteiten* zijn voor migratie ook *migratieaspiraties* nodig. Ook aspiraties hebben de neiging toe te nemen met de ontwikkeling van een land en de daarmee gepaarde stijgende onderwijsniveaus, toegang tot media en individualisering. Met name onderwijs heeft een sterk aspiratie- en migratieverhogend effect.^{xxvii} Daarnaast leidt mechanisering van landbouw en schaalvergroting tot een uitstoot van arbeidskrachten vanaf het platteland

Omdat migratie alleen een optie is voor mensen die over voldoende financiële middelen, diploma's, kennis en contacten beschikken, is het geen toeval dat juist middeninkomenslanden prominente emigratielanden zijn. Pas als landen nog rijker worden heeft emigratie de neiging af te nemen – dit lijkt nu aan de hand in bijvoorbeeld Mexico en Turkije. Dergelijke migratietransities hebben zich de afgelopen eeuw in Europa voltrokken en zijn nu in volle gang in veel ontwikkelingslanden.^{xxviii} Migratietransities zijn langetermijnprocessen die zich minimaal over meerdere generaties voltrekken. Het transitieproces is inmiddels door verschillende multivariate^{xxix} studies aangetoond.^{xxx}

Uiteraard zijn er verschillen in emigratiepatronen tussen landen met vergelijkbare ontwikkelingsniveaus. Zo genereren kleine landen relatief meer emigratie dan grotere, en wordt in meer op zichzelf gerichte landen meer naar de grote steden gemigreerd. In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt lijkt er geen direct verband tussen emigratieniveaus en bevolkingsgroei of een 'youth bulge'.^{xxxi} Sterke groei in binnenlandse werkgelegenheid kan binnenlandse ruraal-urbane migratie versnellen en daarom emigratie enigszins afremmen, maar niet in die mate dat dit het transitieproces logenstruift.

Dit gegeven ondergraaft de courante veronderstelling dat migratie met toenemende welvaart zal afnemen. Volgens de voorspellingen van de migratietransitietheorie zal ontwikkeling in lage-inkomenslanden, zoals in sub-Sahara Afrika en Zuid-Azië, waarschijnlijk alleen maar tot meer binnenlandse en buitenlandse migratie leiden. Terwijl de meeste migranten binnen de eigen regio zullen migreren, kan dit ook tot toenemende migratie vanuit die landen naar Europa leiden. In hoeverre dat gebeurt zal sterk afhangen van de economische groei en de sectorale arbeidsvraag in Europese landen.

Ongelijkheid, armoede en sociale zekerheid

De relatie tussen ongelijkheid, armoede en sociale zekerheid is complexer dan vaak wordt gedacht. Onderzoek toont aan dat inkomensongelijkheid tussen landen op zichzelf geen voldoende of noodzakelijke voorwaarde voor migratie is.^{xxxii} Veel meer dan ongelijkheid tussen landen blijkt ongelijkheid binnen herkomstgemeenschappen een belangrijke migratieoorzaak. Migratie is namelijk vaak onderdeel van familie strategieën gericht op het verbeteren van het welzijn op langere termijn. Migratie is dan een investering in een betere toekomst, die families in staat stelt hun inkomen te verhogen (via geldzendingen oftewel ‘remittances’), risico’s te spreiden en geld vrij te maken voor investeringen in onderwijs, gezondheidszorg, huisvesting of familieondernemingen.

In veel opzichten speelt migratie binnen en vanuit ontwikkelingslanden daarom de rol van een sociale-verzekeringsstrategie. Er zijn uit empirisch onderzoek aanwijzingen dat uitkeringen en inkomenssteun voor arme gezinnen, goede sociale voorzieningen en een goede publieke gezondheidszorg en goed onderwijs de migratieaspiraties van armere gezinnen onder bepaalde omstandigheden kunnen verminderen.^{xxxiii} Hierbij moet worden aangetekend dat een betere inkomenspositie en een hoger onderwijsniveau op langere termijn juist weer tot meer emigratie kunnen leiden. Het gaat dus om een complexe relatie, waarbij effecten op korte- en lange-afstandsmigratie, en de kortere en langere termijn, nogal kunnen verschillen. Terwijl ontwikkeling onherroepelijk tot meer migratie zal leiden, lijken structurele sociaaleconomische hervormingen wel een invloed op de aard en specifieke patronen van migratie hebben. Onderzoek is nodig om de hypothese te testen of landen met lagere niveaus van ongelijkheid en betere sociale voorzieningen lagere niveaus van emigratie genereren.

Milieu- en klimaatfactoren

Voorspellingen over massamigratie van het mondiale ‘zuiden’ naar het mondiale ‘noorden’ als gevolg van klimaatverandering hebben geen wetenschappelijke basis. Milieufactoren kunnen wel een belangrijke rol spelen in migratiebeslissingen. Dit geldt in het bijzonder voor pre-industriële, zelfvoorzienende boerengemeenschappen waar een directe afhankelijkheid van weers- en andere milieufactoren bestaat. Migratie in ontwikkelingslanden is juist om die eenzijdige afhankelijkheid vaak een centrale bestaansstrategie van families. Migratie en mobiliteit zijn bijvoorbeeld sinds lange tijd aanpassingsmechanismen geweest in contexten van schaarste en risico in droge gebieden in Afrika.^{xxxiv} Een cruciaal inzicht is dat armoede tot minder migratie kan leiden omdat de allerarmsten vaak niet over de voor migratie vereiste middelen beschikken.

Verarming, bijvoorbeeld door milieudegradatie in rurale gebieden (al dan niet onder invloed van klimaatverandering) kan mensen juist van de mogelijkheid beroven om te migreren, zeker over langere afstanden (binnen landen) of naar buitenlandse bestemmingen.^{xxxv} Onderzoek naar de effecten van droogte op plattelandsmigratie in Afrika laat bijvoorbeeld zien dat misoogsten migratie naar steden juist kan afremmen.^{xxxvi} Verder laat onderzoek zien dat de meeste migratie als gevolg van natuurrampen als overstromingen en orkanen meestal tijdelijk is en over korte afstanden plaatsvindt.

Conclusie: naar een effectiever migratiebeleid

Onderzoek naar de oorzaken van migratie toont aan dat migratie een integraal – en daarom in zekere zin onvermijdelijk – onderdeel is van economische ontwikkeling en arbeidsmarktdynamiek in bestemmings- en herkomstlanden. Dat betekent niet dat migratie geen problemen kan opleveren, maar dat bij het voorkomen of aanpakken daarvan naar andere dan gebruikelijke oplossingen en beleidsinstrumenten gekeken moet worden. De centrale rol van de arbeidsvraag in bestemmingslanden en van ontwikkelingsniveaus en sociaaleconomische omstandigheden in herkomstlanden (alsmede onderdrukking en geweld in het geval van vluchtelingenmigratie) tonen het belang aan van verder kijken dan migratiebeleid alleen. Het is ook belangrijk om de problematiek in het juiste perspectief te plaatsen. De overgrote meerderheid van de migranten – ook zij die van buiten Europa komen – migreert op legale wijze naar en verblijft op legale wijze in bestemmingslanden. De wettelijke mogelijkheden om familiemigratie te sturen zijn beperkt; des te meer omdat een groot deel van de familiemigranten uit de EU komt.

Om maatschappelijke en humanitaire redenen ongewenste vormen van migratie – zoals irreguliere migratie – zijn het gevolg van een discrepantie tussen migratiebeleid en de fundamentele oorzaken van migratie. Migratiebeleid kan ineffectief zijn of wordt zelfs contraproductief wanneer het indruist tegen de diepere oorzaken van migratie en deze negeert. Slecht doordachte immigratierestricties kunnen het circulaire karakter van migratie doorbreken, permanente vestiging en ketting- of volgmigratie juist stimuleren en daardoor contraproductief werken. Het opvoeren van grensbewaking alleen, dus zonder de arbeidsvraag of conflicten in herkomstregio's te adresseren, leidt in de regel tot meer irreguliere migratie en werkt humanitaire noodsituaties aan de grens in de hand.

Beleidsfalen is daarom geworteld in het onvoldoende onderkennen van de complexe en soms onverwachte wijze waarop sociaaleconomische en culturele veranderingsprocessen migratie beïnvloeden. Voor het effectiever beïnvloeden van migratiepatronen (in termen van omvang en selectie) zouden overheden in bestemmings- en herkomstlanden er daarom goed aan doen zich expliciet te richten op zogeheten niet-migratiebeleid op gebieden als arbeidsmarkt, onderwijs, gezondheidszorg, herverdeling en meer algemene ongelijkheidsvraagstukken.

Woord van dank

Deze factsheet is een samenvatting van inzichten voortkomend uit fundamenteel theoretisch en empirisch onderzoek naar trends en oorzaken van migratie die de auteur tussen 2006 en 2020 aan het International Migration Institute (IMI) heeft verricht. Dit gebeurde in bijzonder in het kader van twee onderzoeksprojecten die gefinancierd werden door de European Research Council (ERC): *The Determinants of International Migration* (DEMIG; ERC Grant Agreement 240940, 2009-2014, Universiteit van Oxford) en *MADE (Migration as Development)* (ERC Grant Agreement 648496, 2015-2020, Universiteit van Amsterdam). Additionele financiële ondersteuning werd verleend door Dr James Martin (1933-2013) van de Oxford Martin School (OMS) aan de Universiteit van Oxford. De auteur bedankt verder Mathias Czaika, Marie-Laurence Flahaux, Sonja Fransen, Edo Mahendra, Lea Müller-Funk, Katharina Natter, Mathis Osburg, Naiara Rodriguez-Pena, Sarah Salehi, Kerilyn Schewel, Simona Vezzoli, María Villares-Varela, Siebert Wielstra voor hun bijdrage aan deze onderzoeksprojecten. Verdere dank gaat uit naar Saskia Bonjour voor het leveren van nuttige feedback op een conceptversie van deze factsheet.

Voor verdere informatie over het IMI-onderzoeksprogramma aan de Universiteit van Oxford en de Universiteit van Amsterdam zie www.migrationinstitute.org.

Disclaimer: De Jonge Akademie, KNAW, NFU, NWO, TNO en VSNU bemiddelen tussen parlementaire kennisvraag en wetenschappelijk kennisaanbod. De informatie in het kader van Parlement en Wetenschap is afkomstig van vooraanstaande wetenschappers, maar niet onderworpen aan peer review en niet door de wetenschapsorganisaties geverifieerd.

Tweede Kamer
DER STATEN-GENERAAL

KNAW

de jonge akademie

TNO

Bronnenlijst / eindnoten

ⁱ Een kort woord over terminologie: Aangezien migratie een sociaal *proces* is en een integraal onderdeel van bredere maatschappelijke veranderingsprocessen is het passender om over de oorzaken en drijvende krachten van migratie te praten dan over de ‘grondoorzaken’. De laatste term wordt in dominante vertogen namelijk gekoppeld aan de suggestie dat die oorzaken weggenomen of ‘bestreden’ kunnen worden, wat een vanuit wetenschappelijk perspectief een onrealistische stellingname is.

ⁱⁱ Czaika, Mathis. and Hein de Haas 2014. [“The Globalisation of Migration: Has the world become more migratory?”](#) International Migration Review 48(2): 283–323; de Haas, Hein, Stephen Castles and Mark J. Miller (2020). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. Fully revised sixth edition. Red Globe Press.

ⁱⁱⁱ Databron: United Nations Population Division. Trends in International Migrant Stock: The 2017 Revision

^{iv} de Haas, Hein, Stephen Castles and Mark J. Miller (2020). [The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World](#). Fully revised sixth edition. Red Globe Press.

^v Bonjour, Saskia. (2011). The power and morals of policy makers: Reassessing the control gap debate. International Migration Review, 45(1), 89-122.

^{vi} Entzinger, H. 1985. Return migration in West- ern Europe: Current policy trends and their implications, in particular for the second generation. International Migration, XXIII, 263–290; de Haas, H., Vezzoli, S. & Villares-Varela, M. 2019. [Opening the Floodgates?: European Migration Under Restrictive and Liberal Border Regimes 1950–2010](#). IMI working paper 150, International Migration Institute, University of Amsterdam

^{vii} Vezzoli, S. 2015. Borders, Independence and Post- Colonial Ties: [The Role of the State in Caribbean Migration](#). PhD thesis, University of Maastricht; Vezzoli, S. & Flahaux, M.-L. 2017. [How do post-colonial ties and migration regimes shape travel visa requirements? The case of Carib-bean nationals](#). Journal of Ethnic and Migration Studies, 43, 1141–1163.

^{viii} MOE-landen zijn lidstaten van de Europese Unie die voorheen tot het Oostblok behoorden.

^{ix} de Haas, H., Vezzoli, S. & Villares-Varela, M. 2019. [Opening the Floodgates?: European Migration Under Restrictive and Liberal Border Regimes 1950–2010](#). IMI working paper 150, International Migration Institute, University of Amsterdam

^x de Haas, Hein (2008) [‘Irregular Migration from West Africa to the Maghreb and the European Union’](#), Geneva: International Organisation for Migration.

^{xi} Ambrosini, M. (2016). "From “illegality” to tolerance and beyond: Irregular immigration as a selective and dynamic process." International Migration 54(2): 144-159.

^{xii} de Haas, Hein, Stephen Castles and Mark J. Miller (2020). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. Fully revised sixth edition. Red Globe Press.

^{xiii} Fransen, Sonja, and Hein de Haas. (2019) [The Volume and Geography of Forced Migration](#). MADE/IMI Working paper no. 156. International Migration Institute.

^{xiv} Hatton, T. J. 2020. “Asylum Migration to the Developed World: Persecution, Incentives, and Policy.” Journal of Economic Perspectives, 34(1): 75-93. UNHCR. 2018. UNHCR Global Trends: Forced displacement in 2018. Geneva: UNHCR;

^{xv} Fransen, Sonja, and Hein de Haas. (2019) [The Volume and Geography of Forced Migration](#). MADE/IMI Working paper no. 156. International Migration Institute.

^{xvi} Zhang, S. X., Sanchez, G. E. & Achilli, L. 2018. Crimes of solidarity in mobility: Alternative views on migrant smuggling. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 676, 6–15; van Liempt, I. 2007. Navigating Borders. An Inside Perspective into the Process of Human Smuggling, Amsterdam, Amsterdam University Press.

^{xvii} Agunias, D. R., 2009. Guiding the Invisible Hand: Making Migration Intermediaries Work for Development. Human Development Research Paper No.22, New York, United Nations Development Programme, Human Development Report Office.

^{xviii} de Haas, Hein, Stephen Castles and Mark J. Miller (2020). [The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World](#). Fully revised sixth edition. Red Globe Press.

-
- ^{xix} Hatton, T. J. 2009. "The Rise and Fall of Asylum: What Happened and Why?" *The Economic Journal* 119(535): F183–F213; Hatton, T. J. 2017. "Refugees and Asylum Seekers, the Crisis in Europe and the Future of Policy." *Economic Policy* 32(91): 447–496; Hatton, T. J. 2020. "Asylum Migration to the Developed World: Persecution, Incentives, and Policy." *Journal of Economic Perspectives*, 34(1): 75-93.
- ^{xx} Massey, Douglas. S. 1990. [Social structure, household strategies, and the cumulative causation of migration](#). *Population Index*, 56, 3–26. De Haas, Hein. 2010. [The internal dynamics of migration processes: A theoretical inquiry](#). *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36, 1587–1617;
- ^{xxi} Databron: CBS (migratiesaldo) en World Bank Development Indicators.
- ^{xxii} Ambrosini, M. 2015. Irregular but tolerated: Unauthorized immigration, elderly care recipients, and invisible welfare. *Migration Studies*, 3, 199–216.
- ^{xxiii} Czaika, Mathias. 2015. "Migration and economic prospects," *Journal of Ethnic and Migration Studies* 4(1): 58–82.b; Czaika, Mathis. and Hein de Haas 2014. "[The Globalisation of Migration: Has the world become more migratory?](#)" *International Migration Review* 48(2): 283–323. Hatton, Timothy J., and Jeffrey G. Williamson. 2005. *Global Migration and the World Economy: Two Centuries of Policy Performance*. Cambridge: MIT Press.
- ^{xxiv} de Haas, Hein, Mathias Czaika, Marie-Laurence Flahaux, Edo Mahendra, Katharina Natter, Simona Vezzoli and María Villares-Varela (2019). "[International Migration: Trends, Determinants, and Policy Effects](#)" *Population and Development Review*; Czaika, Mathias and Hein de Haas . 2016. "[The effect of visas on migration processes](#)," *International Migration Review* 51(4): 893– 926; BBC/MPI. 2010. *Migration and Immigrants Two Years after the Financial Collapse: Where Do We Stand?*, London and Washington, D.C., BBC World Service and Migration Policy Institute
- ^{xxv} De Haas, Hein 2007. "[Turning the tide? Why development will not stop migration](#)." *Development and Change* 38(5):819-41; de Haas, Hein 2010. "[Migration transitions: A theoretical and empirical inquiry into the developmental drivers of international migration](#)." Oxford: International Migration Institute, University of Oxford.
- ^{xxvi} Bron: de Haas, Hein 2010. "[Migration transitions: A theoretical and empirical inquiry into the developmental drivers of international migration](#)." Oxford: International Migration Institute, University of Oxford;
- ^{xxvii} Schewel, K., & Fransen, S. (2018). [Formal education and migration aspirations in Ethiopia](#). *Population and development review*, 44(3), 555; Massey, Douglas, Nathalie Williams, William G. Axinn, and Dirgha J. Ghimire. 2010. "[Community services and out-migration](#)," *International Migration* 48(3): 1–41. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2009.00581>.
- ^{xxviii} Zelinsky, Z. 1971. The hypothesis of the mobility transition. *Geographical Review*, 61, 219–249; Massey, D. S. 1988. Economic development and international migration in comparative perspective. *Population and Development Review*, 14, 383–413; Skeldon, R. 1997. *Migration and Development: A Global Perspective*, Harlow, Essex, Addison Wesley Longman; Hatton, T. J. & Williamson, J. G. 1998. *The Age of Mass Migration: Causes and Economic Effects*, Oxford and New York, Oxford University Press.
- ^{xxix} Verzamelnaam voor statistische verwerking van gegevens waarmee de werking van meerdere onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabele in hun onderlinge interactie kan worden nagegaan (bron: Ensie)
- ^{xxx} Clemens, M. A. 2014. *Does Development Reduce Migration?*. Washington, DC: Center for Global Development; de Haas, Hein 2010. "[Migration transitions: A theoretical and empirical inquiry into the developmental drivers of international migration](#)." Oxford: International Migration Institute, University of Oxford; de Haas, Hein and Sonja Fransen. 2018. "[Social transformation and migration: An empirical inquiry](#),". Amsterdam: International Migration Institute, University of Amsterdam; Clemens, Michael (2020) [The Emigration Life Cycle: How Development Shapes Emigration from Poor Countries](#)", CGD Working Paper540, Washington, DC: Center for Global Development.
- ^{xxxi} Een uitstulping in de statistiek van de leeftijdsopbouw in een land – ontstaat als minstens 30 procent van de mannen tussen de 15 en 29 jaar is.
- ^{xxxii} Czaika, Mathias and de Haas, Hein (2012) '[The Role of Internal and International Relative Deprivation in Global Migration](#)', *Oxford Development Studies* 40 (4): 423-42
- ^{xxxiii} Kureková, Lucia. 2013. "Welfare Systems as Emigration Factor: Evidence from the New Accession States," *Journal of Common Market Studies* 51(4): 721–739; Mahendra, Edo . forthcoming. "Is There a Reverse Welfare Magnet? The Effect of Social Policy in Developing Countries on International Migration," IMI/DEMIG Working Paper/DEMIG. Amsterdam: University of Amsterdam.
- ^{xxxiv} de Bruijn, Mirjam, and Han van Dijk. 2003. "Changing population mobility in West Africa: Fulbe pastoralists in Central and South Mali." *African Affairs* 102(407):285-307; Schareika, Nikolaus. 2001. "Environmental knowledge and pastoral migration among the Wodaabe of south-eastern Niger." *Nomadic Peoples*:65-88

-
- ^{xxxv} Foresight. 2011. "[Foresight: Migration and Global Environmental Change](#)." London: UK Government Office for Science;
- Jónsson, Gunvor. 2010. "[The environmental factor in migration dynamics: a review of African case studies](#)." Oxford: University of Oxford;
- De Haas, Hein. 2020. [Climate refugees: The fabrication of a migration threat](#).; Black, R., D. Kniveton, and K. Schmidt-Verkerk. 2011. "Migration and climate change: towards an integrated assessment of sensitivity." *Environment and Planning A* 43(2):431-50.
- ^{xxxvi} Henry, S., B. Schoumaker, and C. Beauchemin. 2004. "The impact of rainfall on the first out-migration: A multi-level event-history analysis in Burkina Faso." *Population and Environment* 25(5):423-60; Findley, Sally E. 1994. "Does Drought Increase Migration? A Study of Migration from Rural Mali during the 1983-1985 Drought." *International Migration Review* 28(3):539-53; Gray, Clark L. 2011. "Soil quality and human migration in Kenya and Uganda." *Global Environmental Change* 21(2):421-30.